

КОНОНЧУК А. І., ХЛЄБІК С. Р.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

*Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи студентів
з навчальної дисципліни*

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

КОНОНЧУК А. І., ХЛЄБІК С. Р.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

*Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
студентів з навчальної дисципліни*

Ніжин – 2026

УДК 37.013.42(076)

К64

Рекомендовано Вченою радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

(НДУ ім. М. Гоголя)

Протокол № 11 від 30.04.2026 р.

Рецензенти:

Пихтіна Н. П. – доцентка кафедри дошкільної педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидатка педагогічних наук

Новгородський Р. Г. – доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук

Конончук А. І., Хлеб'як С. Р.

К64 Соціальна педагогіка: методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2026. – 67 с.

Дані методичні рекомендації містять тематику та плани практичних занять, орієнтовні питання до контрольних робіт, екзамену, варіанти та приклади виконання навчально-дослідних завдань, список базових та додаткових джерел науково-методичної літератури з навчальної дисципліни «Соціальна педагогіка» для студентів спеціальності «Соціальна робота та консультування» денної та заочної форм навчання.

УДК 37.013.42(076)

© Конончук А. І., Хлеб'як С. Р., 2026

© НДУ ім. М. Гоголя, 2026

ЗМІСТ

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІН	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	16
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	33
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ...	51
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ	58
ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	60
ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ТА ЕКЗАМЕНУ	62
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	48

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Динамічність, конфліктність і невизначеність у сучасному суспільстві зумовлюють наявність значної кількості людей, які відчують себе соціально незахищеними. В першу чергу, це стосується дітей та молоді. Означене ускладнює реалізацію завдань, які стоять перед установами соціального захисту населення і формує високий попит на фахівців, які вміють професійно оцінити проблему і допомогти у її вирішенні. Саме тому соціально-педагогічна діяльність і система підготовки фахівців у цій галузі набувають особливо важливого значення.

Викладання навчальної дисципліни «Соціальна педагогіка» має на меті розвиток особистісного потенціалу і формування компетентностей майбутнього фахівця соціальної сфери через розкриття теоретичних засад соціального виховання, методологічних основ соціальної педагогіки як науки та виду професійної діяльності, наукового обґрунтування організації, змісту і методів роботи соціального педагога/соціального працівника.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування у студентів знань про сутність соціальної педагогіки як науки та виду професійної діяльності, її суспільне значення;
- засвоєння майбутніми фахівцями провідних понять та основних теоретичних положень соціальної педагогіки;
- аналіз теоретичних засад соціально-педагогічної діяльності (структури, принципів, функцій, методів, змісту професійної соціально-педагогічної діяльності);
- обґрунтування організаційно-правових та наукових засад діяльності соціального педагога/соціального працівника, особливостей його роботи в залежності від спрямованості (типу) соціально-педагогічного закладу та з представниками різних соціальних груп;
- сприяння формуванню у студентської молоді гуманістичних цінностей, професійного світогляду, громадянської позиції.

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОП «Соціальна робота та консультування» сприяє набуттю здобувачами наступних компетентностей:

ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо

СК1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

СК4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, розвитку соціальної групи і громади.

СК11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей, в тому числі на етапі раннього втручання.

СК20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

СК22. Здатність надавати соціально-педагогічну допомогу дітям та сім'ям, сприяти виробленню навичок самодопомоги

Результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОП «Соціальна робота та консультування» сприяє досягненню здобувачами таких програмних результатів навчання:

РН3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

РН5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

РН8. Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

РН11. Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Соціальна педагогіка як галузь науки і практична діяльність

Сутність соціальної педагогіки як галузі наукових знань: об'єкт, предмет, мета, завдання та функції; джерела. Провідні концепції соціальної педагогіки. Закономірності та принципи соціальної педагогіки.

Соціальна педагогіка в системі наук про людину. Зв'язки соціальної педагогіки з іншими науками та галузями суспільної практики.

Тема 2. Категорії і поняття соціальної педагогіки

Загальна характеристика понятійно-категоріального апарату соціальної педагогіки. Взаємозв'язок категорій соціальної педагогіки з категоріями і поняттями педагогіки, соціальної роботи, соціології, психології.

Загальнопедагогічні категорії та поняття (виховання, навчання, педагогічний процес, педагогічна діяльність). *Власні поняття* соціальної педагогіки: соціальне виховання, соціальне навчання, соціально-педагогічна діяльність, соціально-педагогічний процес, соціально-педагогічна профілактика, соціально-педагогічний захист. *Запозичені категорії* і поняття: соціалізація, соціальний розвиток, соціальна ситуація розвитку, соціальний інститут, соціальна адаптація, соціальна реабілітація, соціальна абілітація, десоціалізація, ресоціалізація. Соціальне середовище як сукупність соціальних умов життєдіяльності та виховання людини; сфери та рівні соціального середовища. Соціальна профілактика. Соціальна ситуація у формуванні особистості як категорія соціальної педагогіки.

Соціалізація як наукове поняття та категорія соціальної педагогіки.

Соціальний розвиток як складова розвитку особистості. Співвідношення понять: соціалізація, виховання, розвиток. Складові процесу соціалізації, змістовий та функціональний аспект.

Поняття про фактори як необхідну умову соціалізації.

Засоби і механізми соціалізації: психологічні – імпринтинг, ідентифікація, екзистенційний тиск, наслідування, ідентифікація, рефлексія; соціально-педагогічні –

традиційний механізм соціалізації (стихійної), інституційний механізм, стилізований, міжособистісний.

Тема 3. Природне та соціальне середовище як умова соціалізації людини.

Соціальне середовище як необхідна умова соціалізації особистості. Сутність понять «соціальне середовище», «середовище життя людини». Етапи взаємодії людини з навколишнім світом.

Природне середовище як природний фактор соціалізації та виховання. Види природного середовища, їх вплив на виховання та розвиток людини.

Структура соціального середовища. Політична, економічна, соціальна та духовна сфери як середовище життєдіяльності індивіда

Поняття соціальної дезадаптації, специфічні особливості дитячої і молодіжної соціальної дезадаптації.

Тема 4. Сутність і зміст соціального виховання.

Соціальний характер виховання та його роль в громадському житті суспільства. Функції і зміст соціального виховання як відображення рівня розвитку суспільства у конкретну історичну епоху.

Соціальне виховання як процес створення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій.

Мета і завдання соціального виховання. Відповідність виховних завдань віковим особливостям дітей на різних етапах розвитку. Суб'єкти і об'єкти соціального виховання.

Принципи соціального виховання, форми і способи його організації, методи соціального виховання в практичній діяльності соціального педагога/соціального працівника.

Тема 5. Девіантна поведінка як форма вияву соціальної дезадаптації

Поняття девіацій та їх типи. Концепції девіацій. Девіантна поведінка як форма соціальної дезадаптації.

Види і типи девіантної поведінки. Види девіантності: психологічна девіантність, моральна девіантність, правова девіантність. Позитивна і негативна девіантна поведінка.

Адиктивна поведінка, групи різновидів адиктивної поведінки (нехімічні адикції (гемблінг, комп'ютерна адикція), проміжні форми адикції (анорексія, булімія), хімічні адикції (вживання і вдихання психоактивних речовин, тютюну, алкоголю, наркотиків, речовин побутової хімії тощо).

Психопатологічний тип девіантної поведінки та його види: аутоагресивна поведінка, дисморфоманічна, гебоїдна поведінка, патологічна сором'язливість, дромоманія.

Злочинність як форма прояву делінквентної поведінки; причини і наслідки злочинності серед дітей та підлітків. Проституція як форма прояву девіантної поведінки; особливості дитячої проституції, її причини та наслідки. Явище суїциду у підлітковому віці, його причини.

Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки та реабілітація неповнолітніх правопорушників в контексті завдань соціальної педагогіки.

Тема 6. Поняття «норми» і «відхилення від норми» в соціальній педагогіці

Значення понять «*норма*» та «*відхилення від норми*» в соціальній педагогіці. Різноманітність норм, їх відносність та умовність. Поняття «соціальної норми», класифікація соціальних норм .

Типи відхилень: фізичні, психічні, педагогічні, соціальні. Показники *фізичних відхилень* від норми за британською шкалою (недуга, обмежена можливість, недієздатність) та види недоліків за вітчизняною шкалою (фізичний, психічний, складний, важкий). Вплив стану здоров'я і відхилень у здоров'ї на процес розвитку особистості. Причини відхилень у розвитку дітей.

Психічні відхилення від норми та їх вплив на соціалізацію особистості: затримка психічного розвитку (ЗПР), олігофренія (дебільність, імбецильність, ідіотизм), порушення мови, порушення емоційно-вольової сфери. Аутизм і суїцид як крайні форми порушення емоційно-вольової сфери.

Особливості і проблеми соціалізації дітей із відхиленнями у розвитку. Етимологія поняття «діти з особливими потребами» у міжнародному та вітчизняному освітньому просторі, становлення інноваційної термінології, теорія і практика застосування

Обдарованість як особлива група відхилень. Види обдарованості: загальна та спеціальна (соціальна (лідерська), художня (музична, сценічна, образотворча), академічна, інтелектуальна, творча тощо).

Педагогічні (освітні) норми та відхилення, їх причини; особливості соціалізації особистості, яка має відхилення від освітньої норми.

Соціальні норми та відхилення від них: сирітство, девіантна поведінка (алкоголізм, токсикоманія, наркоманія, проституція, бездоглядність, безпритульність, бродяжництво, правопорушення, злочинність).

Тема 7. Соціально-педагогічна віктимологія як галузь соціальної педагогіки

Предмет соціально-педагогічної віктимології – людина як жертва несприятливих умов соціалізації. Основні типи реальних, потенційних та латентних жертв. Об'єктивні фактори перетворення людини в жертву несприятливих умов соціалізації. Віктимогенність, віктимізація, віктимність. Суб'єктивні передумови перетворення особистості в жертву несприятливих умов соціалізації. Корекційне виховання в системі соціального виховання. Програми реабілітації жертв несприятливих умов соціалізації. Проблема людини – жертви несприятливих умов соціалізації в світлі Конвенції ООН про права дитини. Завдання соціально-педагогічної віктимології.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Тема 8. Соціально-педагогічна діяльність як особливий вид педагогічної діяльності

Поняття та сутність соціально-педагогічної діяльності. Соціально-педагогічна діяльність як важливий засіб соціальної політики держави. Співвідношення понять «соціально-педагогічна діяльність», «соціально-педагогічна робота» та «соціальна робота».

Соціально-педагогічна діяльність як *система*; структура соціально-педагогічної діяльності. Загальна характеристика об'єктів і суб'єктів соціально-педагогічної діяльності.

Зміст соціально-педагогічної діяльності, його провідні напрями: соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціокультурна анімація, соціальне обслуговування (соціальні послуги, соціальна допомога).

Тема 9. Соціальний педагог як суб'єкт професійної соціально-педагогічної діяльності

Соціальний педагог в системі соціального виховання. Розвиток в Україні соціально-педагогічної практики та становлення інституту соціальних педагогів. Професійний портрет та Кваліфікаційна характеристика соціального педагога.

Поняття про компетентність та компетенції соціального педагога. Розвиток особистого потенціалу у процесі соціально-педагогічної діяльності та його функції. Етичні вимоги до професійної поведінки та ціннісних орієнтацій соціального педагога

Сфери діяльності (за відомчою приналежністю закладів) та рольові моделі (посередник, адвокат, учасник спільної діяльності і її організатор, помічник, наставник, психотерапевт, аніматор, експерт, медіатор, громадський діяч) соціального педагога. Нормативно-правові засади діяльності соціального педагога.

Тема 10. Соціально-педагогічна діяльність соціальних інституцій у територіальній громаді

Територіальна громада як соціальна система та простір соціалізації особистості. Провідні соціалізуючі функції громади як різновиду соціального середовища.

Сучасна парадигма соціально-педагогічної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями в територіальній громаді. Принципи та механізми здійснення соціально-педагогічної роботи в територіальних громадах. Критерії та показники ефективності соціально-педагогічної роботи в громаді (концепція О.В. Безпалько).

Заклад освіти як інститут соціального виховання і соціалізації особистості. Соціальний педагог закладу освіти: основні напрями, функції, форми та методи роботи. Особливості роботи соціального педагога у закладах дошкільної освіти та позашкільних установах.

Центри соціальних служб як спеціалізовані державні заклади здійснення соціальної та соціально-педагогічної роботи в громаді. Завдання, напрями та види діяльності центрів. Робота соціального педагога центру, його посадові обов'язки, форми і методи роботи.

Центр соціальної реабілітації як середовище надання соціально-педагогічних послуг сім'ям, дітям та молоді у складних життєвих обставинах. Функції соціального педагога в команді фахівців центру.

Зміст і завдання роботи соціального педагога в соціальному центрі матері і дитини та соціальних гуртожитках.

Тема 11. Сім'я як соціальний інститут і об'єкт соціально-педагогічної роботи

Сім'я як соціальний інститут, місце сім'ї в соціалізації особистості. Соціальні функції сім'ї. Структура і типологія сімей. Соціальний статус сім'ї, його вплив на соціалізацію особистості.

Сім'я як об'єкт соціальної політики держави та соціально-педагогічної роботи. Зміст, методи та форми соціально-педагогічної роботи з сім'єю.

Соціально-педагогічна підтримка різних категорій сімей. Соціальний супровід сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах (соціальний патронаж, соціальне інспектування, соціальна опіка, соціальна допомога, соціальне навчання). Спеціалізовані служби підтримки сім'ї. Правова основа соціальної та соціально-педагогічної роботи з сім'єю.

Тема 12. Соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку

Наукові підходи до соціально-педагогічної підтримки дітей та молоді з інвалідністю. Суб'єкти та заклади соціальної та соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зміст, методи.

Види соціальної роботи: соціальні послуги, соціально-педагогічний патронат сімей, які виховують дітей з інвалідністю, соціально-педагогічна профілактика, соціально-педагогічна реабілітація.

Зклади та групи корекційно-компенсуючого навчання та виховання. Зміст соціально-педагогічної реабілітації дітей з різними особливостями психофізичного розвитку.

Залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання у закладах дошкільної та загальної середньої освіти (інклюзивна освіта). Особливості роботи соціального педагога у інклюзивному середовищі закладу освіти. Соціальна реабілітація дітей з інвалідністю.

Тема 13. Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Зміст понять «сирота», «соціальний сирота», «дитина, яка залишилася без піклування батьків», «діти вулиці». Соціальний статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Опіка та піклування як форми охорони та захисту прав неповнолітніх осіб, які залишилися без піклування батьків та дітей-сиріт. Органи опіки та піклування. Система соціальних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Сімейні форми піклування*: усиновлення, опіка, дитячі будинки сімейного типу, прийомна сім'я, патронатна сім'я.

Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування: напрями, форми та методи роботи.

Тема 14. Робота соціального педагога з дітьми девіантної поведінки

Профілактика і реабілітація як основні види соціально-педагогічної роботи з дітьми девіантної поведінки. Види соціально-педагогічної профілактики (первинна, вторинна та третинна). Поняття реабілітації та ресоціалізації.

Робота соціального педагога з «важкими підлітками». Стратегічні напрями соціально-педагогічного впливу на підлітків, що мають проблеми із законом: корекція батьківського виховання та умов життя; вивчення і корекція мотивів та цілей підлітків з делінквентною поведінкою, залучення неповнолітніх до позитивних соціальних відносин і соціально-корисної діяльності.

Соціально-педагогічна робота в установах пенітенціарної системи. Зміст і завдання соціально-виховної та психологічної роботи з неповнолітніми в умовах пенітенціарних установ. Служба пробації.

Тема 15. Організації громадянського суспільства (ОГС/ГО) в системі соціально-педагогічної діяльності

Організації громадянського суспільства як активний суб'єкт соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю: основні характеристики і суспільні завдання.

Організації громадянського суспільства соціальної спрямованості (сервісні організації), що працюють в інтересах дітей та молоді, розподіл на групи, особливості діяльності.

Напрями соціально-педагогічної діяльності громадських організацій в Україні, співпраця з державними організаціями і міжнародне співробітництво.

Дитячі та молодіжні громадські організації в Україні як чинник соціалізації особистості та інститути соціального виховання. Вікова особливість дитячої громадської організації, її соціально-педагогічне призначення та особливості впливу на особистість.

Принципи, завдання та соціально-педагогічні функції дитячої громадської організації як інституту соціального виховання.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьо- го	у тому числі					усьо- го	у тому числі				
		л	п	лаб	к	с		л	п	лаб	к	с
Розділ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ												
1. Вступ. Соці- альна педагогіка як наука і практич- на діяльність	12	2	2			8	12	2	2			8
2. Категорії і поняття соціальної педагогіки	14	2	2			8	14	2				12
3. Соціальне середовище як чинник станов- лення особистості	12	2	2			8	12					12
4. Сутність і зміст соціального виховання	12	2	2			8	12					12
5. Девіантна пове- дінка як форма вияву соціальної дезадаптації	14	2	2			10	14	2	2			10
6. Поняття «норма» і «відхилення від норми» в соціаль- ній педагогіці	12	2	2			8	12					12
7. Соціально-педа- гогічна віктимоло- гія як галузь соці- альної педагогіки	12	2	2			8	12					12
<i>Разом за розділом І</i>	88	14	14			60	88	6	4			78

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьо- го	у тому числі					усьо- го	у тому числі				
		л	п	лаб	к	с		л	п	лаб	к	с
Розділ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА												
8. Соціально-педагогічна діяльність як особливий вид професійної діяльності	9	2	2			5	9	2			7	
9. Соціальний педагог як суб'єкт соціально-педагогічної діяльності	9	2	2			5	9				9	
10. Соціально-педагогічна діяльність соціальних інституцій	9	2	2			5	9				9	
11. Організації громадянського суспільства (ОГС) в системі соціально-педагогічної діяльності	9	2	2			5	9				9	
12. Сім'я як соціальний інститут та об'єкт соціально-педагогічної роботи	14	2	2			10	14	2	1		11	
13. Соціально-педагогічна підтримка дітей та	14	2	2			10	14		2		12	

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьо- го	у тому числі					усьо- го	у тому числі				
		л	п	лаб	к	с		л	п	лаб	к	с
молоді з особливостями психофізичного розвитку												
14. Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування	14	2	2			10	14		1			13
15. . Робота соціального педагога з дітьми девіантної поведінки	14	2	2			10	14	2	2			10
Разом за розділом II	92	16	16			60	92	6	6			80
Усього годин	180	30	30			120	180	12	10			158

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Практичні заняття з навчальної дисципліни «Соціальна педагогіка» передбачають обговорення студентами питань за темами, попередньо визначеними робочою навчальною програмою. Особливістю таких занять є активна участь студентів під час з'ясування проблем, запропонованих до розгляду.

Провідна мета практичних занять – навчити студентів мислити, висловлювати свої судження, аналізувати думки інших, для того, щоб відбувався постійний рух у формування загальних та спеціальних компетентностей, з метою формування наукового світогляду з дотриманням культури спілкування.

Робота на практичних заняттях передбачає застосування різних **форм і методів**, як от:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- виконання практичних завдань;
- підготовка повідомлень за темами рефератів.

Виступи студентів – короткі логічно завершені повідомлення навчального матеріалу в монологічній формі з необхідними поясненнями.

Виступ повинен відповідати таким вимогам:

- бути переконливим – для цього необхідно скласти тези виступу, в яких визначити основну думку та послідовність її розкриття; уточнити достовірність використаних фактів;
- виступ повинен бути аргументованим, послідовним, в усній формі, спираючись на носії інформації або без них;
- необхідно закінчити виступ підбиттям підсумків – висловити своє ставлення до проблеми, з якої проводився виступ;
- зробити висновки, в яких зазначити власну точку зору вирішення проблеми.

Практичні заняття з дисципліни «Соціальна педагогіка» передбачають виконання практичних завдань.

Методичні вказівки щодо виконання практичних завдань

Ці рекомендації допоможуть вам перетворити навчальне завдання на реальний інструмент вашої майбутньої професійної діяльності.

1. Дотримуйтесь принципу «Людина – понад усе»

У завданнях про «Рівні можливості» та «Метод альтернативи» пам'ятайте: ми не «виправляємо» людину, а прибираємо бар'єри навколо неї та пропонуємо нові шляхи.

Ваша мета – підтримати гідність клієнта, а не просто констатувати його проблему.

2. Працюйте з реальним ресурсом (Карта громади та НУО)

Не обмежуйтеся лише державними установами. Шукайте неурядові організації (НУО), волонтерські хаби та благодійні фонди.

Важливо: Ваша «Карта допомоги» має бути робочою. Перевіряйте актуальність адрес, телефонів та перелік послуг, які організація надає сьогодні.

3. Будьте точними в діагностиці (Соціальний паспорт)

Соціальний паспорт – це не формальність, а «рентген» ситуації в сім'ї.

Вчіться бачити за цифрами та категоріями (багатодітна, малозабезпечена та ін.) конкретні потреби та приховані ресурси родини, на які можна спиратися.

4. Дотримуйтесь етики та конфіденційності

При описі кейсів девіантної поведінки чи заповненні навчальних паспортів сім'ї завжди змінюйте імена та адреси.

Інформація про клієнта – це професійна таємниця. Вчіться працювати з документами так, щоб не нашкодити людині.

5. Оформлюйте результати як професійний інструментарій

Використовуйте візуалізацію: схеми, таблиці, ментальні карти (mind-maps).

Запитуйте себе: «Чи зможе мій колега, взявши цей документ, одразу зрозуміти, куди направити клієнта і як йому допомогти?».

6. Орієнтуйтеся на міжвідомчу взаємодію

Соціальний педагог – це «диригент» допомоги. У кожному завданні демонструйте, як ви будете залучати психологів, юристів, соціальних працівників та громадських активістів.

Критерії успішного виконання:

- Обґрунтованість вибору методів.

- Актуальність використаних даних (особливо щодо НУО).
- Дотримання професійної етики.
- Практична цінність (можливість використати напрацювання в роботі).

Вимоги до оформлення та подання практичних завдань

Щоб ваше завдання було зараховане та виглядало професійно, дотримуйтеся наступних стандартів:

1. Загальний формат документа

Текстовий редактор: Microsoft Word (.docx) або PDF (для збереження форматитування мап та схем).

Шрифт: Times New Roman, розмір 14 пт.

Міжрядковий інтервал: 1,5.

Поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм.

2. Структура звіту (для кожного завдання)

Кожна робота повинна містити:

Титульну сторінку або «шапку»: Прізвище, ім'я студента, номер групи, назва теми.

Вступну частину (Мета): 1-2 речення про те, яку професійну навичку ви відпрацьовуєте.

Основну частину: Безпосередньо виконання (таблиця паспорта, перелік НУО, схема альтернатив тощо).

Короткий висновок (Рефлексія): 3-5 речень про те, які труднощі виникли та чим цей інструмент буде корисний у вашій роботі.

3. Специфічні вимоги до візуальних завдань

Усі таблиці повинні мати назву та бути вирівняними по ширині сторінки.

4. Обсяг роботи

Для одного практичного завдання оптимальний обсяг – 2-4 сторінки друкованого тексту (включаючи схеми та додатки).

Тема 1. Практичне завдання «Міждисциплінарний пазл»

Завдання: обґрунтувати, яку саме «деталь» (знання або інструмент) соціальна педагогіка запозичує із суміжних наук для вирішення конкретної проблеми.

Методичні вказівки студенту

1. Вибір «Проблемного центру»

Оберіть одну типову соціально-педагогічну проблему (наприклад: адаптація першокласника, підліткове куріння, конфлікт у сім'ї). Уявіть її як центральну частину пазла, яку неможливо зібрати лише одним методом.

2. Пошук «сутнісних деталей» (Аналіз зв'язків)

Соціальна педагогіка + Психологія

Що беремо: Знання про вікові кризи, типи темпераменту, механізми стресу.

Навіщо: Щоб знати, як підійти до підлітка в депресії чи агресії.

Соціальна педагогіка + Соціологія

Що беремо: Знання про структуру суспільства, вплив соцмереж, міграційні процеси (ВПО).

Навіщо: Щоб розуміти, у якому середовищі живе дитина і які зовнішні чинники на неї тиснуть.

Соціальна педагогіка + Правознавство

Що беремо: Конвенцію про права дитини, Сімейний та Кримінальний кодекси.

Навіщо: Щоб законно захистити інтереси дитини в суді чи перед органами опіки.

Соціальна педагогіка + Соціальна робота

Що беремо: Технології надання послуг, залучення ресурсів громади.

Навіщо: Щоб надати не лише моральну підтримку, а й реальну допомогу (субсидії, житло, гуманітарна допомога).

Приклад оформлення результату (для студента):

Кейс: Дитина-переселенець (ВПО) не може знайти друзів у новому класі.

Деталь від психології: техніки арт-терапії для зняття посттравматичного стресу.

Деталь від соціології: соціометрія для виявлення неформальних лідерів у класі, які можуть допомогти в адаптації.

Деталь від права: знання пільг та прав на безоплатне харчування/оздоровлення для дітей ВПО.

Висновок: тільки поєднавши ці «деталі», соціальний педагог створює цілісну систему підтримки.

Тема 2. Практичне завдання: «Термінологічний конструктор: від теорії до дії»

Мета: навчитися розрізняти ключові категорії соціальної педагогіки (соціалізація, соціальне виховання, соціальна адаптація, соціальна реабілітація) на прикладі конкретної життєвої ситуації.

Методичні вказівки студенту (алгоритм виконання)

1. Оберіть «Життєвий сценарій» (Кейс)

Візьміть одну складну ситуацію (наприклад: підліток, який повернувся з виховної колонії; дитина, яка змінила країну проживання через війну; дорослий з інвалідністю, що шукає роботу).

2. Робота з «Конструктором» (Аналіз категорій)

Розподіліть ваш план дій за ключовими термінами. Поясніть, що саме ви будете робити в межах кожної категорії:

Соціальна адаптація (Пристосування): Які перші кроки допоможуть людині «вписатися» в нові умови? (Наприклад: знайомство з правилами школи, облаштування побуту).

Соціальне виховання (Формування цінностей): Які навички та моральні орієнтири ви будете розвивати у клієнта через спеціальні заходи? (Наприклад: тренінги з етики спілкування, залучення до волонтерства).

Соціальна реабілітація (Відновлення): Як ви будете повертати втрачені зв'язки або функції? (Наприклад: психологічна допомога після травми, відновлення документів, лікування залежності).

Соціалізація (Результат): Як ви зрозумієте, що людина стала повноправним і успішним членом суспільства? (Наприклад: підліток знайшов друзів, навчається і планує майбутнє без правопорушень).

3. Виявлення взаємозв'язків

Доведіть, що ці процеси не існують окремо. Чи можлива успішна соціалізація без попередньої реабілітації? Чи може відбутися адаптація, якщо ми ігноруємо виховання?

Структура звіту для семінару

Опис ситуації: 2-3 речення про героя та його проблему.

Таблиця «Термінологічна дія»:

Категорія: [Назва]

Ваша дія як педагога: [Конкретний захід]

Очікуваний зміна в клієнта: [Що зміниться]

Висновок: Яка з цих категорій є пріоритетною на початковому етапі роботи з цим кейсом і чому?

Критерії оцінювання

Термінологічна точність: Чи не плутає студент адаптацію з реабілітацією.

Логіка процесу: Чи вибудована послідовність дій від вирішення гострої проблеми до загального розвитку особистості.

Прикладний характер: Наскільки реалістичними є запропоновані кроки для вказаного кейсу.

Тема 3. Практична робота (Кейс-стаді + Рефлексивна вправа)

Завдання 1. Побудова «Кола соціального впливу» (Індивідуально)

Завдання спрямоване на розвиток навичок екосистемного аналізу. Ви маєте навчитися бачити клієнта (дитину/підлітка) не ізольовано, а в центрі складної мережі стосунків та інституцій. Ваша мета – знайти, хто допомагає розвиватися, а хто стає бар'єром.

Студент повинен візуалізувати структуру свого соціального середовища.

Виконання: Накресліть три концентричні кола:

Центр: «Я».

Коло 1 (Мікросоціальне): сім'я, друзі, найближче оточення.

Коло 2 (Мезосоціальне): навчальний заклад, професійні спільноти, релігійні чи субкультурні групи.

Коло 3 (Макросоціальне): держава, цифрові медіа, глобальні тренди, менталітет народу.

Завдання 2. Біля кожного кола вкажіть по 2 конкретні установки або цінності, які ви запозичили саме з цього рівня (наприклад: сім'я – любов до праці; Медіа – екологічна свідомість).

Тема 4. Практичне завдання «Проектування виховного простору»

Студенти діляться на малі групи (по 3-4 особи). Кожна група отримує картку з описом цільової групи, для якої потрібно розробити концепцію соціального виховання. Результати поза аудиторної роботи презентувати на занятті.

Варіанти цільових груп:

1. Підлітки у молодіжному центрі (акцент на громадянську позицію).
2. Люди похилого віку в територіальному центрі (акцент на адаптацію до змін).
3. Діти-сироти в закладах сімейного типу (акцент на побутову соціалізацію).

Методичні вказівки до виконання (Алгоритм дій для груп)

1. Аналіз картки (Діагностичний етап)

Уважно вивчіть опис вашої цільової групи (наприклад: підлітки з девіантною поведінкою, діти-сироти, обдарована молодь, діти-ВПО).

Визначте головний дефіцит групи: чого їм не вистачає (безпеки, навичок спілкування, професійної орієнтації, емоційної підтримки)?

Окресліть ресурсний потенціал: на що можна спиратися (творчі здібності, лідерські якості, групова згуртованість)?

2. Розробка концепції (Проектування)

Сформулюйте вашу концепцію за наступним планом:

Мета та цінності: Яким ви хочете бачити результат виховання? Які цінності будуть фундаментом простору (довіра, відповідальність, рівність)?

Фізичний простір: Як має виглядати місце зустрічі? (Приклад: відкритий хаб, затишна терапевтична кімната, майстерня).

Соціальні ролі: Як будуються стосунки між педагогом та вихованцями? (Партнерство, наставництво, фасилітація).

Методи та форми роботи: Які активності будуть ключовими? (Проектна діяльність, ігрові технології, арт-терапія, волонтерство).

3. Прогнозування результатів

Які соціальні компетенції сформуються у вихованців через 6-12 місяців життя у такому просторі?

Які бар'єри можуть виникнути та як їх нівелювати?

Структура презентації (План виступу на занятті)

Кожна група має 5-7 хвилин на презентацію:

Візитка групи: Коротка назва вашого проєкту та опис цільової групи.

Візуальна модель: Схема або колаж виховного простору (можна використовувати фліпчарт або слайди).

Фішка проєкту: Назвіть одну унікальну рису вашого простору, яка відрізняє його від стандартної школи чи центру.

Сценарій взаємодії: Опишіть один типовий день або одну ключову подію в цьому просторі.

Критерії оцінювання

Адресність: Наскільки концепція відповідає потребам саме цієї групи клієнтів.

Інноваційність: Використання сучасних соціально-педагогічних підходів.

Реалістичність: Можливість втілення проєкту в умовах сучасної громади.

Командна робота: Залученість усіх членів групи до презентації.

Тема 5. Практичне завдання. Переглянути один із запропонованих фільмів (наприклад, «Клас» (2007) або «Опудало» (1983)) та написати короткий психолого-соціальний аналіз девіантної поведінки головних героїв. Обговорення на занятті

План звіту (Психолого-соціальний аналіз фільму):

1. Візитна картка фільму

Назва фільму та обраний об'єкт для аналізу (конкретний герой або група).

Короткий опис соціального контексту (тип навчального закладу, соціальне середовище, атмосфера в колективі).

2. Діагностика девіантної поведінки

Тип девіації: Визначити вид порушення (агресивна поведінка, булінг, соціальна ізоляція, аутодеструкція тощо).

Форма прояву: Як саме проявляється девіація (вербальне насильство, фізична агресія, психологічний тиск).

Спрямованість: Первинна девіація (перший крок) чи вторинна (реакція на дії оточення).

3. Фактори та причини виникнення (Етіологія)

Мікросоціум: Роль сім'ї (відсутність підтримки, конфлікти) та однолітків (тиск групи, боротьба за статус).

Психологічні особливості: Риси характеру героя, які сприяли девіації (низька самооцінка, висока тривожність або прагнення до домінування).

Шкільне середовище: Позиція вчителів та адміністрації (ігнорування проблеми, «педагогічна запущеність» чи стигматизація).

4. Роль оточення (Механізми групи)

Аналіз ролей у конфлікті: «агресор», «жертва», «спостерігачі», «захисники».

Чому група підтримала девіантну поведінку? (Феномен групового тиску).

5. Професійний погляд соціального педагога

Точка неповернення: У який момент ситуація стала некерованою?

Альтернативний сценарій: Які кроки мав би зробити соціальний педагог на ранніх етапах, щоб зупинити девіацію? (Використання «методу альтернативи» або «карти допомоги»).

Методи профілактики: Які заходи (тренінги, бесіди, медіація) були б ефективними в даному конкретному випадку?

Технічна примітка для студентів:

Обсяг аналізу: 1,5–2 сторінки.

Ключова вимога: Використання професійної термінології (стигматизація, маргіналізація, конформізм, аномія).

Тема 6. Практичне завдання. Дискусійна панель (10 хв)

Обговорення питання: «Чи може бути соціальна педагогіка без суворих норм?» (Чи не перетворюється соціальний педагог на «наглядача», який змушує всіх бути однаковими?)

Рекомендації до підготовки (пам'ятка студенту)

1. Визначте свою позицію (Теза)

Сформулюйте власне ставлення до питання. Ви можете обрати одну з ліній аргументації:

«Нормоцентрична»: Соціальна педагогіка потребує чітких норм, щоб інтегрувати людину в суспільство (безпека, закон, порядок).

«Антропоцентрична»: Головне – унікальність особистості, а надмірні норми вбивають довіру та перетворюють педагога на «наглядача».

«Збалансована»: Норми потрібні як орієнтири, але вони мають бути гнучкими (інклюзивними).

2. Підготуйте професійні аргументи

Використовуйте термінологію, щоб ваша мова була фаховою, а не побутовою:

Соціалізація vs Конформізм: Чи ми вчимо дитину жити в суспільстві, чи просто примушуємо її «не виділятися»?

Стигматизація: Чи не стають «суворі норми» причиною того, що ми вішаємо ярлики на тих, хто в них не вписується?

Агентивність (суб'єктність): Як дати дитині право вибору, залишаючись у межах безпеки?

3. Доберіть «живі» приклади

Подумайте про ситуації, де норми заважають або допомагають:

Приклад А: Дрес-код у школі – це дисципліна чи придушення самовираження підлітка?

Приклад Б: Інклюзія – як адаптувати загальну норму під потреби дитини з аутизмом, не руйнуючи процес для всього класу?

4. Правила «Швидкої дискусії» (10 хв)

Оскільки час обмежений, дотримуйтесь регламенту:

Лаконічність: Ваша репліка має тривати не більше 45–60 секунд.

Контраргументація: Не просто висловлюйте думку, а реагуйте на те, що сказав колега («Я згоден з колегою щодо безпеки, проте хочу додати...»).

Повага: Критикуйте ідею, а не людину. Соціальний педагог має демонструвати толерантність навіть у суперечці.

Питання-підказки для роздумів (для активізації дискусії):

Якщо ми відмовимося від норм, чи зможемо ми захистити вразливі групи від хаосу?

Де проходить межа між «вихованням громадянина» та «штампуванням однакових людей»?

Чи може соціальний педагог бути «другом» клієнта, якщо він одночасно є представником закону/установи?

Тема 7. Практичне завдання. Вправа на девіктимізацію: «Техніка АССЕРТИВНОСТІ».

Оскільки головна антитеза віктимності – це асертивність (впевненість), студенти розігрують діалог «Відмова без провини».

Ситуація: «Друг» наполегливо просить позичити гроші, які ви відклали на навчання, маніпулюючи фразою: «Якщо не позичиш – ти мені не друг».

Мета: Відмовити, використовуючи алгоритм: Факт – Почуття – Побажання.

Методичні вказівки студенту щодо виконання вправи

1. Розуміння концепції (Теоретичний підмуток)

Віктимність – це схильність особи ставати жертвою через невміння захистити власні кордони.

Асертивність – це здатність відстоювати свої права, висловлювати думки та почуття прямо й чесно, не порушуючи при цьому прав інших людей.

Формула асертивності: «Я маю право на свою думку + Я поважаю твою думку + Ми шукаємо рішення».

2. Алгоритм виконання «Техніки АСЕРТИВНОСТІ»

Студентам пропонується відпрацювати техніку «Я-повідомлення» у відповідь на тиск або маніпуляцію (ситуація віктимної провокації).

Крок 1. Опис факту (без оцінок):

«Коли ти кажеш/робиш [опис дії]...»

Крок 2. Висловлення почуттів:

«Я відчуваю [назва емоції]...» (Наприклад: «...я почуваюся приниженим та роздратованим»).

Крок 3. Пояснення наслідків:

«Тому що [вплив на ситуацію]...»

Крок 4. Пропозиція/Вимога (Асертивний запит):

«Я прошу/пропоную [конкретна дія]...»

План звіту (рефлексія після вправи)

Опис ситуації: Який кейс було обрано?

Труднощі: Що було найважчим – назвати почуття чи висунути вимогу?

Відчуття сили: Як змінився ваш стан після використання асертивної формули? (Чи зникло відчуття безпорадності?).

Висновок: Як ви, як соціальний педагог, будете навчати цій техніці своїх вихованців (дітей-сиріт, жертв булінгу)?

Тема 8. Практичне завдання. «Анти педагог: як завалити соціальну роботу»

Підготувати «поради» для соціального педагога. Завдання для обговорення в групі: – ідентифікувати помилку та сформулювати правильне професійне правило (використовуючи Етичний кодекс соціального працівника та соціального педагога).

Інструкція до виконання.

1. Суть завдання

Вам потрібно перевтілитися в образ «Анти-педагога» – фахівця, який робить усе можливе, щоб завалити справу, відштовхнути клієнта та погіршити соціальну ситуацію.

2. Створення «Шкідливих порад» (Алгоритм)

Розробіть перелік із 7–10 правил «успішного провалу» за наступними напрямками:

Комунікація з клієнтом: Як розмовляти так, щоб дитина більше ніколи до вас не прийшла? (Наприклад: «Починайте кожне речення з фрази "А я ж казала!"»).

Етика та конфіденційність: Як найшвидше розповсюдити чутки про складну сім'ю? (Наприклад: «Обговорюйте проблеми підлітка з колегами в коридорі під час перерви»).

Вирішення конфлікту: Як роздмухати сварку між батьками та школою до масштабів війни?

Документація: Як заповнити «Соціальний паспорт» так, щоб у ньому не було жодної правдивої цифри?

3. Презентація «Шкідливого проєкту»

Ви можете представити результати у формі:

Хіт-параду помилок (Топ-10 способів стати найгіршим соціальним педагогом громади).

Рольової гри (Покажіть коротку сценку «Прийом у анти-педагога»).

Анти-плакату або «Мемів про поганого фахівця».

Рефлексивна частина (Обов'язково для обговорення)

Після презентації «шкідливих порад» група має повернутися до професійної позиції та відповісти на запитання:

Чому ці дії «працюють» на руйнування? (Які психологічні механізми ми зачіпаємо – образу, страх, знецінення?).

Яке з цих порушень є найбільш «невидимим»? (Що ми часто робимо в реальності, не помічаючи, що це шкодить?).

Як перетворити кожен «шкідливу раду» на професійне правило? (Метод трансформації: «Повчати» → «Слухати»).

Тема 9. Практичне завдання – Моделювання «Ідеального портрета»

Завдання: Складіть перелік із 10 ключових професійно-важливих якостей (ПВЯ) соціального педагога.

Інструкція: Розділіть їх на дві колонки: «Особистісні якості» (наприклад, емпатія, стресостійкість) та «Професійні знання/вміння» (знання законодавства, навички консультування).

Результат: Обґрунтувати, чому саме ці якості є критичними для роботи з «вразливими» категоріями населення.

Методичні вказівки студенту щодо виконання завдання

1. Підготовчий етап: класифікація ПВЯ

При складанні переліку не обмежуйтеся лише прикметниками (наприклад, «добрий»). Розподіліть якості за трьома напрямками:

Психологічні (особистісні): емпатія, стресостійкість, емоційний інтелект.

Комунікативні: вміння слухати, переконливість, толерантність.

Морально-етичні: чесність, конфіденційність, справедливість.

2. Алгоритм «Золотої десятки»

Оберіть 10 якостей, які, на вашу думку, є фундаментальними. Для кожної якості напишіть коротке обґрунтування (1 речення):

Якість: Емпатія.

Чому це важливо: Дозволяє відчувати стан клієнта без осуду та встановити довірливий контакт.

3. Перевірка на «життєздатність»

Проаналізуйте свій список через призму попередніх завдань:

Чи допоможе ця якість у справі на асертивність?

Чи вбереже вона вас від образу «анти-педагога»?

Структура звіту (План)

Перелік ПВЯ: Список із 10 пунктів з короткими поясненнями.

Ранжування: Виділіть одну найголовнішу якість («Ядро професії») та поясніть свій вибір.

Самоаналіз (Рефлексія):

Які 3 якості з вашого списку вже розвинені у вас добре?

Над якими 2 якостями вам потрібно працювати під час навчання?

Критерії оцінювання

Професійна адекватність: Відповідність обраних якостей специфіці соціальної роботи (а не просто загальнолюдським чеснотам).

Обґрунтованість: Здатність аргументувати необхідність кожної якості для практики.

Рівень рефлексії: Щирість та глибина самоаналізу власних якостей.

Тема 10. Практичне завдання: «Карта допомоги в громаді»

Мета: навчитися здійснювати картографування соціальних ресурсів громади та розбудовувати систему міжвідомчої взаємодії для розв'язання проблем дитини чи сім'ї.

Ваша роль: Соціальний педагог у невеликій громаді (ТГ), де багато підлітків вечорами просто «блукають» вулицями без діла, а в школі почастишали випадки цькування (булінгу).

1. Визначте 3 головні напрями роботи

Оберіть із переліку 3 найважливіші, на вашу думку, напрями для цієї ситуації:

Профілактика (попередження поганих звичок та конфліктів).

Дозвілля (організація цікавого відпочинку).

Консультування (допомога батькам і дітям порадами).

Захист (допомога дітям, яких ображають удома чи в школі).

2. Заповніть коротку картку дій

Напишіть по одній конкретній дії для кожного обраного напрямку:

Напрямок	Дії
Профілактика	
Дозвілля	
Консультування	
Захист	

Напрямок 1: (Наприклад: Провести гру-тренінг «Як зупинити булінг»).

Напрямок 2: (Наприклад: Створити вечірній кіноклуб у приміщенні школи).

Напрямок 3: (Наприклад: Зустрітися з батьками «проблемних» підлітків).

Крок 3. Хто допоможе?

Назвіть двох людей або організацій в громаді, до яких ви звернетесь по допомогу (наприклад: дільничний поліцейський, місцевий тренер по футболу, бібліотекар чи активна мама).

Результат: У вас вийде короткий план «Швидкої соціальної допомоги» для вашої громади.

Тема 11. Практичне завдання. Картографування «Ресурсний хаб ОГС/Організації громадянського суспільства» (Груповою роботою)

Мета: навчитися здійснювати професійний моніторинг та систематизацію ресурсів неурядового сектору для їх ефективного залучення до вирішення конкретних соціально-педагогічних проблем

Завдання: Студенти діляться на групи за напрямками допомоги (наприклад: робота з дітьми з інвалідністю, профілактика адикцій, допомога ВПО, захист прав жінок).

Дія: Кожна група має знайти 3 реальні ОГС в Україні (або своєму регіоні), що працюють у цьому напрямі.

Презентувати «візитку» кожної організації: назва, ключові послуги, контакти та умови отримання допомоги (для кого безкоштовно, які документи потрібні).

План виступу на занятті (Презентація)

Чому ці ОГС? (Критерії вибору: надійність, масштаб допомоги).

Кейс-приклад: «Якщо до нас звернеться дитина з [проблемою], ми відправимо її в [назва ОГС], тому що...».

Складні питання: Яких послуг у цьому секторі зараз не вистачає (дефіцит ресурсів)?

Критерії оцінювання

Актуальність: Чи існують ці організації зараз і чи працюють їхні контакти.

Практичність: Наскільки зручно іншому соціальному педагогу буде скористатися цим хабом.

Глибина аналізу: Чи зрозуміли студенти різницю між послугами різних ОГС.

Тема 12. Практичне завдання: «Соціальний паспорт сім'ї»

Мета: опанувати методику складання та аналізу соціального паспорта сім'ї як інструменту первинної діагностики та планування соціального супроводу.

Ваша роль: Соціальний педагог, до якого звернулися за допомогою.

Крок 1. Оберіть один тип сім'ї для аналізу

Виберіть будь-який варіант (або запропонуйте свій):

Багатодітна сім'я (малозабезпечена, діти часто пропускають школу).

Сім'я ВПО (переїхали нещодавно, дитина замкнена, не має друзів).

Дистантна сім'я (батьки на заробітках або на фронті, дитина під наглядом старенької бабусі, ін. члена сім'ї).

Крок 2. Визначте основні проблеми (що заважає дитині?)

Напишіть 2–3 пункти.

Наприклад для сім'ї ВПО: Відсутність соціальних зв'язків, стресовий стан дитини, брак коштів на канцтовари.

Крок 3. Складіть план «Швидкої допомоги» (ваші дії)

Заповніть просту схему з 3 кроків:

Діагностика: Поспілкуватися з дитиною та батьками (з'ясувати, чого саме їм бракує).

Посередництво: Звернутися до благодійного фонду або волонтерів (якщо потрібні речі/їжа).

Підтримка: Запросити дитину до шкільного гуртка або на індивідуальну бесіду, щоб вона відчувала себе «свою».

Результат: Ви отримаєте готову модель роботи з конкретним типом сім'ї.

Тема 13. Практичне завдання: «Рівні можливості»

Мета заняття: відпрацювати навички проєктування інклюзивного освітньо-виховного середовища.

Ситуація: У клас прийшла дитина з порушенням розвитку (наприклад, на кріслі колісному або з розладом аутистичного спектра).

Розробити 3 кроки як соціального педагога:

Для дитини: Облаштувати комфортне місце в класі (зручний доступ або «зону тиші»).

Для учнів: Провести 15-хвилинну бесіду про те, як правильно допомагати й товаришувати.

Для вчителів: Підказати, як залучити дитину до спільної гри чи роботи в групах.

Результат: Дитина бере участь у житті класу, а не сидить самотньо.

Тема 14. Практичне завдання: «Антикейс-менеджмент у роботі з випускниками інтернатів»

Мета: Навчитися розпізнавати типові ризики соціальної адаптації сиріт та розробляти стратегії їхнього попередження.

Інструкція для підготовки:

Оберіть один із «анти-кейсів» (фінансова неграмотність, побутова безпорадність, житлові ризики, «соціальне утриманство» або юридична довірливість).

Проаналізуйте причину: Чому випускник так вчинив? (Наприклад: відсутність досвіду розпорядження грошима в інтернаті).

Розробіть «План випередження»: Що мав зробити соціальний педагог за рік до випуску, щоб цієї помилки не сталося?

Сформулюйте «Алгоритм порятунку»: Якщо помилка вже сталася (гроші витрачені, борг за житло зростає), якими мають бути перші три кроки соціального педагога зараз?

Тема 15. Практичне завдання: «Метод альтернативи: як зупинити девіацію»

Мета: оволодіти технологією заміщення девіантної поведінки позитивною соціальною активністю через розширення спектра вибору для дитини або підлітка.

Ваша роль: Соціальний педагог, який працює з «важким» підлітком.

Завдання для підготовки:

Оберіть одну проблему: (наприклад: агресивна поведінка, прогули школи або куріння вейпів).

Знайдіть «приховану потребу»: Подумайте, чому підліток це робить? (Хоче здаватися дорослим? Привертає увагу? Знімає стрес? Хоче бути «своїм» у компанії?).

Запропонуйте легальну заміну: Яку активність ви запропонуєте підлітку, щоб він отримав те саме (увагу, драйв, спокій), але без шкоди? (Наприклад: замість бійки – секція боксу; замість вейпу – ведення блогу про гаджети).

Структура звіту для практичного заняття

Опис девіації: Короткий кейс (хто, що робить, які наслідки).

Гіпотеза потреби: «Я вважаю, що він це робить, тому що йому не вистачає...».

Таблиця альтернатив:

Було: [Деструктивна дія]

Стало (Альтернатива): [Нова діяльність]

Ресурс: [Хто/що допоможе]

Висновок: Чому ви впевнені, що підліток обере саме ваш варіант?

Критерії оцінювання

Точність діагнозу: Наскільки глибоко зрозуміла психологічна причина девіації.

Реалістичність: Чи існують такі гуртки/секції в реальній громаді.

Суб'єктність: Чи залишає ваш план підлітку право вибору, чи це «примусове дозвілля».

Порада для обговорення: Пам'ятайте, що альтернатива має бути такою ж емоційно насиченою, як і девіація. Нудний гурток вишивання не замінить підлітку драйв від вуличних перегонів.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1.

Тема: Сутність соціальної педагогіки як науки і практичної діяльності (2 год)

План

1. Культурно-історичні передумови виникнення соціально-педагогічної практики (соціально-педагогічні ідеї у філософській та педагогічній думці минулого).
2. Розвиток соціальної педагогіки у XX столітті (теорії та практики).
3. Через характеристику мети, завдань та функцій соціальної педагогіки розкрити її наукову специфіку.
4. З'ясувати місце соціальної педагогіки в системі наук про людину і суспільство, обґрунтувати її взаємозв'язки з іншими науковими галузями.

Практичне завдання «Міждисциплінарний пазл»

Реферати:

1. *Соціально-педагогічні ідеї та експерименти педагогів XVIII – XIX ст. (Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локк, Р. Оуен, Й. Песталоцці, К. Ушинський, О. Духнович, М. Корф, Х. Алчевська, С. Русова та інші).*
2. *Зарубіжні педагоги-реформатори другої половини XIX ст.. – початку XX ст. про виховання і освіту.*
3. *Внесок П. Наторпа у розвиток соціальної педагогіки.*
4. *Проблеми розвитку соціальної педагогіки впродовж XX століття.*
5. *Особливості розвитку соціальної педагогіки в Україні.*

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментар: навч. посіб.. Київ, Центр учбової літератури, 2009. 208 с. Модуль 1.
2. Соціальна педагогіка: навч. посіб./за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.
3. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка /Соціальна робота: навч. посіб. Київ, 1997. Гл. 3.3.
4. Соціальна педагогіка : навч. посібник / за ред. А.Й.Капської. Київ, 2009. Р. 1, п. 3.

5. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка (курс лекцій). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 429 с.

Допоміжна

1. Безпалько О.В. Вектори розвитку соціальної педагогіки в Україні. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С.14-21.

3. Харченко С.Я. Значення категорії «соціальність» у пошуках методологічної основи розвитку сучасної соціально-педагогічної науки *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С. 4-12.

Практичне заняття № 2.

Тема: Категорії і поняття соціальної педагогіки (2 год)

План

1. Загальна характеристика понятійно-категоріального апарату соціальної педагогіки (*розкрити специфіку понятійно-категоріального апарату соціальної педагогіки; охарактеризувати поділ понять і категорій соціальної педагогіки на групи*).

2. Характеристика категорій і понять, запозичених соціальною педагогікою з інших наукових галузей. Обґрунтувати потребу у використанні цих понять (*соціалізація, соціальне середовище, соціальний розвиток, соціальна ситуація розвитку, соціальний інститут, соціум, соціальна адаптація, соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціальна абілітація, ресоціалізація, соціальна профілактика та інші*).

3. Аналіз власних категорій і понять (дефініцій) соціальної педагогіки.

Проаналізувати зміст власних (специфічних) категорій і понять соціальної педагогіки: соціальне виховання, соціальне навчання, соціально-педагогічна профілактика, соціально-педагогічна анімація, виховне середовище, соціально-педагогічна діяльність, соціально-педагогічна робота та інші.

4. Соціалізація як провідна категорія соціальної педагогіки (*види, механізми соціалізації особистості*).

5. Охарактеризувати провідні фактори соціалізації особистості

Практичне завдання: «Термінологічний конструктор: від теорії до дії»

Мета: навчитися розрізняти ключові категорії соціальної педагогіки (соціалізація, соціальне виховання, соціальна адаптація, соціальна реабілітація) на прикладі конкретної життєвої ситуації.

Проаналізувати ситуацію: 12-річний Артем через постійні конфлікти в родині почав прогулювати школу, потрапив у компанію підлітків, які займаються дрібними крадіжками, і перестав спілкуватися зі старими друзями. Соціальний педагог залучає його до волонтерського загону в школі та проводить індивідуальні бесіди.

Розподіліть за категоріями (Заповніть таблицю).

Категорія	Опис через ситуацію Артема (варіанти відповідей, дати свої)
Стихійна соціалізація	Вплив вуличної компанії
Соціальне виховання	Участь у волонтерському загоні, формування нових цінностей)
Соціальна адаптація	Звикання Артема до нових правил у волонтерській групі
Соціальна реабілітація	Відновлення втрачених зв'язків зі школою та старими друзями

Доведіть, що кожне поняття має свій зміст, пояснивши його через елементи кейсу.

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 2009. 208 с. Модуль 2.
2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка (курс лекцій). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 429 с.
3. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: навч. посібник. К., 1997. С. 24-25.
4. Безпалько О.В., Зверєва І.Д., Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб./за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.

Допоміжна

1. Дмитренко Т.О. Інтеграція загальної педагогіки й соціальної педагогіки за напрямом розвитку поняттєвого апарату *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2008. № 3. – С. 4 – 7.

2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.

3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, 2008. (ст. 4, 12, 156, 207, 211, 212, 220, 237, 247, 251, 256, 265, 267, 279).

Практичне заняття № 3.

Тема: Соціальне середовище як чинник становлення особистості (2 год)

План

1. Людина як біологічна та соціальна істота, структура системи “людина-життєве середовище”.

2. Природне середовище – природний фактор соціалізації та виховання. Поняття екологічної адаптації, її значення в процесі соціалізації дитини.

3. Соціальне середовище як необхідна умова соціалізації особистості. Структура соціального середовища.

4. Проаналізувати і пояснити сутність понять «соціальне середовище», «середовище життя людини», «навколишнє середовище».

Практичне завдання (Кейс-стаді + Рефлексивна вправа)

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ. Центр учбової літератури, 2009. 208 с.

2. Безпалько О.В., Зверєва І.Д., Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб./за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014. 312 с..

3. Соціалізація особистості: навч.-метод. посіб. / С.Р.Хлеб'юк, Р. Г. Новгородський. Ніжин, 2015. 100с.

4. Проблеми соціалізації молоді: навч. посіб. / уклад. Ж.М.Володченко та ін. Ніжин, 2018.

Допоміжна

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.

2. Соціальна робота. Кн..IV. С.10-11.

Практичне заняття № 4

Тема: Сутність і зміст соціального виховання (2 год)

1. Розвиток підходів до визначення змісту соціального виховання на різних етапах розвитку суспільства.
2. Функції і завдання соціального виховання на різних вікових етапах розвитку дитини.
3. Принципи соціального виховання.
4. Відповідність методів виховання механізмам соціалізації.

Практичне завдання «Проектування виховного простору»

Література

Базова

1. Соціальна педагогіка: навч. посіб. /за ред.. О.В.Безпалько. Київ: Академвидва, 2014. 312 с.
2. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: навч. посіб. Київ, 1997.
3. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка.: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 240 с.
4. Козирєв М. П. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с.

Допоміжна

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.

Практичне заняття № 5

Тема: Девіантна поведінка як форма соціальної дезадаптації (2 год)

План

1. З'ясувати сутність понять «девіації», «девіантна поведінка», «девіант», причини та форми вияву девіантної поведінки.
2. Протиправна та злочинна поведінка неповнолітніх (сутність, причини та наслідки).
3. Явище безпритульності (діти вулиці): сутність, причини та наслідки.

4. Вживання наркотичних речовин як форма вияву девіантної поведінки у дітей (*Особливості підліткової наркоманії. Причини та наслідки підліткової наркоманії*)

Практичне завдання. Переглянути один із запропонованих фільмів (наприклад, «Клас» (2007) або «Опудало» (1983)) та написати короткий психолого-соціальний аналіз девіантної поведінки головних героїв. Обговорення на занятті. План звіту (Психолого-соціальний аналіз фільму):

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. О.В.Безпалько. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.
3. Соціальна педагогіка: підручник. / за ред. А.Й.Капської. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 488 с.
4. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: навч. посіб.. К., 1997.

Допоміжна

1. Козубовський Р.В. Соціальні детермінанти девіантної поведінки неповнолітніх. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. Ніжин, 2016. №1. 303 с. С. 27-32
2. Лютий В.П. Чинники соціальної дезадаптації неповнолітніх засуджених, звільнених від відбування покарання з випробовуванням. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2008. № 3. С.51-57.

Практичне заняття № 6

Тема: Норми і відхилення від норм в соціальній педагогіці (2 год)

План

1. Проаналізувати сутність понять «норма» та «відхилення від норми». Представити класифікацію відхилень від норм.

Що означає поняття «норма»? Чому немає єдиного формулювання цього поняття (відносність та умовність показників норм)? В яких галузях використовується дане поняття? Що розуміють під відхиленням від норми? Яке значення

мають норма та відхилення від норми в соціальній педагогіці. Що означає поняття «людина з обмеженими можливостями»?

2. Охарактеризувати фізичні та психічні відхилення та їх вплив на процес соціалізації людини.

Що розуміють під фізичною нормою? За якими показниками визначається фізична норма та відхилення від неї у людей різного віку? Як впливають стан здоров'я і відхилення у здоров'ї на процес розвитку особистості та її соціалізацію?

Охарактеризуйте психічні відхилення, їх види та вплив на процес соціалізації людини. Чи можлива компенсація порушених функцій організму? Що собою являє психолого-медико-педагогічна консультація, які її функції? Яке призначення має спеціальна педагогіка?

3. Проаналізувати педагогічні (освітні) норми і відхилення.

Представити й охарактеризувати педагогічні відхилення. Які причини зумовлюють педагогічні відхилення та який вплив вони мають на процес соціалізації людини?

4. Соціальні норми та відхилення (причини, форми вияву, вплив на соціалізацію особистості).

З'ясувати специфіку соціальних відхилень, їх причини та вплив на процес соціалізації людини.

Практичне завдання. Дискусійна панель (10 хв). Обговорення питання: «Чи може бути соціальна педагогіка без суворих норм?» (Чи не перетворюється соціальний педагог на «наглядача», який змушує всіх бути однаковими?)

Література

Базова

1. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка.: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 240 с.

2. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д. Соціальна педагогіка / Соціальна робота. К., 1997. Тема 3, 4.

3. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред.. О.В.Безпалько. Київ: Академвидав, 2014. 312

4. Чубук Р. В. Соціальна педагогіка :навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 348 с

Допоміжна

1. Доннік М.С. Проблеми молоді соціальних гуртожитків для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 3. С. 4-10.
2. Лебедева І.О. Типологічні характеристики безпритульних неповнолітніх. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2008. № 3. С. 45-50.
3. Рассказова О.І. Соціальна ексклюзія як наслідок стигматизації сімей, що виховують дітей з обмеженими можливостями. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С. 80-86.
4. Тесленко В.В. Проблема відношення понять «норма» та «аномалія» в контексті соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2006. № 3. С. 23 – 31.
5. Терновець О.М. Соціальне сирітство як соціально-педагогічна проблема. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С. 61-68.

Практичне заняття № 7.

Тема: Проблеми соціально-педагогічної віктимології (2 год)

План

1. Характеристика провідних понять соціально-педагогічної віктимології.
2. Людина як жертва соціалізації та несприятливих умов соціалізації: Проаналізувати види і типи жертв несприятливих умов соціалізації. *Наводити приклади, спираючись на публікації в періодичних виданнях.*
3. Характеристика об'єктивних факторів та суб'єктивних передумови перетворення людини в жертву несприятливих умов соціалізації.

Практичне завдання. Вправа на девіктимізацію: «Техніка АСЕРТИВНОСТІ». Оскільки головна антитеза віктимності – це асертивність (впевненість), студенти розігрують діалог «Відмова без провини». Мета: Відмовити, використовуючи алгоритм: Факт – Почуття – Побажання.

Реферати та повідомлення:

1. *Діти та молодь – жертви торгівлі людьми.*
2. *Діти – жертви насилля та жорстокого поводження.*
3. *Бідність як фактор перетворення дитини на жертву несприятливих умов соціалізації.*

Література

Базова

1. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: навч. посіб. Київ, 1997. Ч.ІІ, тема 4.
2. Соціальна педагогіка: навч.посіб. / за ред. О. В. Безпалько. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.

Допоміжна

1. Нечитайло В. В. Пропедевтика впливу віктимогенних факторів на соціалізацію підлітків як психолого-педагогічна проблема *Соціальна педагогіка: теорія та практика*.2009. № 1. с. 53-56.
2. Докторович М. О. Віктимність особистості: етіологія та генеза *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2009. № 2. С. 51 – 57.
3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, 2008. С. 74.

Практичне заняття № 8

Тема: Соціально-педагогічна діяльність як особливий вид професійної діяльності (2 год)

План

1. Проаналізувати сутність та призначення соціально-педагогічної діяльності, її суспільне значення.
- 2.Охарактеризувати сфери професійної соціально-педагогічної діяльності.
3. Обґрунтувати соціально-педагогічну діяльність як систему (з'ясувати об'єкти і суб'єкти, мету, завдання, зміст та методи соціально-педагогічної діяльності).

Завдання для самостійної роботи: Опрацювати статтю В.А. Поліщук «Сфери професійної діяльності та функції соціального педагога», законспектувати характеристику сфер професійної соціально-педагогічної діяльності.

Практичне завдання. «Анти педагог: як завалити соціальну роботу». Підготувати «поради» для соціального педагога. Завдання для обговорення в групі: – ідентифікувати помилку та сформулювати правильне професійне правило (використовуючи Етичний кодекс соціального працівника та соціального педагога).

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 2009. 208 с. Модуль 3.
2. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. О.В. Безпалько. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.
3. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота : навч. посіб. Київ, 1997. С. 9-23, 67-70.
4. Соціальна педагогіка: теорія і технології: підручник / За ред. І.Д. Зверєвої Київ, 2006. п.1.4. Зміст і напрями соціально-педагогічної діяльності.

Допоміжна

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / За заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с. 185, 186.
2. Поліщук В.А. Сфери професійної діяльності та функції соціального педагога *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. № 3. С. 79-87.
3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. К., 2008. ст. 265.

Практичне заняття № 9

Тема: Професійний портрет соціального педагога (2 год)

План

1. Функції та професійні вимоги до соціального педагога і соціального працівника. *Як на Вашу думку, чим зумовлений даний комплекс функцій соціального педагога? Чи можуть вони змінюватись і чому?*
2. Характеристика особистісних якостей соціального педагога. Критерії професійної придатності (психологічні, психоаналітичні, моральні). *Чи є зв'язок між різними якостями фахівця соціально-педагогічної діяльності? Відповідь обґрунтуйте.*
3. Етика і цінності соціального педагога і соціального працівника соціального педагога у практичній діяльності фахівців.

Практичне завдання. Моделювання «Ідеального портрета»

Завдання: Складіть перелік із 10 ключових професійно-важливих якостей (ПВЯ) соціального педагога.

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі навч. посібник. Київ, Центр учбової літератури, 2009.208 с. Модуль 3.
2. Соціальна педагогіка. навч. посіб. /за ред.. О.В.Безпалько. Київ: Академвидав, 2014.
3. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлеб'як С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота : навч. посіб. Київ, 1997.273 с.
4. Заверико Н.А. Соціальна педагогіка: навч.посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 240 с.
5. Козирєв М. П. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с.

Допоміжна

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. / за заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
2. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія /за заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. Київ, 2008. 336 с.

Практичне заняття № 10

Тема: Напрями соціально-педагогічної роботи в громаді (2 год)

План

1. Територіальна громада як простір соціалізації особистості.
2. Визначте основні характеристики громади, її соціалізуючі функції
2. Охарактеризуйте принципи соціально-педагогічної роботи в громаді.
3. Територіальна громада як поле соціально-педагогічної діяльності.
4. Характеристика напрямів та форм соціально-педагогічної роботи в громаді, критерії результативності

Практичне завдання: розробити «Карту допомоги в громаді».

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 2009.208 с. Модуль 7.

2. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. О.В.Безпалько. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.

3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. /за заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. Київ, 2008. С. 42-45.

Допоміжна

1. Безпалько О.В. Концептуальні засади соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. № 1. С.27-34.

2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери: 2-ге видання / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с. С. 417-419.

4. Золотова Г.Д. Поведінковий підхід до профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 3. С.47.

5. Караман О.П. Соціально-педагогічний потенціал регіону і громади виховної колонії для неповнолітніх (за результатами дослідження) *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С.87.

Практичне заняття № 11

Тема: Громадські організації в системі соціально-педагогічної діяльності

План

1. Громадські організації та їх роль в соціалізації особистості: завдання і принципи діяльності.

2. Охарактеризувати напрями, за якими здійснюється соціально-педагогічна діяльність громадських організацій.

3. Особливості сучасних дитячих організацій України.

4. Принципи діяльності дитячих громадських організацій та роль в соціалізації особистості.

Практичне завдання. Картографування «Ресурсний хаб ОГС/ГО» (Групова робота).

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 2009. 208 с. Модуль 7.

2. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. О.В.Безпалько. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.
3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. Київ, 2008. С. 42-45.
4. Лісовець О.В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 256 с. (Серія «Альма-матер»)

Допоміжна

1. Дябел Л. І. Особливості соціалізації молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності в громадських організаціях *Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. № 37. С.43-45
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10384/1/Особливості%20соціалізації%20молоді%20в%20умовах%20соціально-педагогічної%20діяльності%20в%20громадських%20організаціях.pdf>
2. Виговський В.І. Шляхи взаємодії соціального педагога з дитячими та молодіжними громадськими організаціями
<http://studentam.net.ua/content/view/7604/97/>

Практичне заняття № 12

Тема: Сім'я як об'єкт соціально-педагогічної діяльності (2 год)

План

1. Сім'я як соціальний інститут. Місце і роль сім'ї в соціалізації особистості. *Аналіз поняття «сім'я». Соціальна сутність сім'ї. Функції та структура сім'ї.*
2. Соціальний статус сім'ї та його вплив на соціалізацію дітей. *Охарактеризувати особливості протікання процесу соціалізації особистості дитини в залежності від соціального статусу сім'ї, її структури, типології та функціонування.*
3. Характеристика суб'єктів соціально-педагогічної підтримки та типів сімей, що є об'єктами соціально-педагогічного впливу.
4. Характеристика напрямів, методів та форм роботи соціального педагога з сім'ями. Соціально-педагогічна підтримка різних категорій сімей.

Практичне завдання: «Соціальний паспорт сім'ї».

Реферати:

1. *Соціальний портрет сучасної сім'ї.*
2. *Сім'я, що перебуває в складних життєвих обставинах*
3. *Спеціалізовані служби сім'ї як інновації в соціальній роботі.*

Література

Базова

1. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота. Київ, 1997. Ч. III, тема 1.
2. Соціальна педагогіка: навч.посіб. /за ред.. О.В.Безпалько. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.
3. Соціальна педагогіка /за ред А.Й.Капської. Київ, 2009. Р.V.
4. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка. навч. посіб.. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 240 с. Модуль 3. Тема 1.
5. Безпалько О.В.,Зверева І.Д, Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч.посіб./за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014.312 с.

Допоміжна

1. Войцях Т. Сім'я та її соціально-педагогічний супровід *Соціальний педагог.* 2013. № 12. С.4-11.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с. С. 499-502.
3. Сердюк Т. Соціально-педагогічна робота із сім'єю в сільській школі *Соціальний педагог.* 2013№ 12. С. 22-25.
5. Судом Н., Момро В., Жорняк Н. Сім'ї, що опинилися в складних життєвих обставинах: особливості роботи соціального педагога з ними *Соціальний педагог.* 2013. № 12. С. 50-52.

Практичне заняття № 13

Тема: Соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку (2 год)

План

1. Інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку.
2. Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами
3. Соціальна реабілітація дітей з інвалідністю.

4. Специфіка роботи соціального педагога закладу освіти з дітьми з особливими освітніми потребами.

Практичне завдання: «Рівні можливості»

Реферати:

1. *Соціально-педагогічна підтримка дітей з інвалідністю в історичному контексті.*

2. *Соціальний педагог в інклюзивному закладі освіти.*

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 2009. 208 с. Модуль 5.

2. Безпалько О.В., Зверева І.Д., Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014. 312 с

3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с. с. 136

4. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. А.Й.Капської. Київ, 2009. Р. 6.

Допоміжна

1. Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009 – 2012 роки. *Наказ МОН України від 11.09.2009 № 855.*

2. Рассказова О.І. Соціальний педагог – суб'єкт розвитку соціальності учнів в інклюзивній школі *Соціальна педагогіка: теорія та практика.* 2013. № 4. С.72-79.

3. Снігульська В. Всеукраїнський круглий стіл «Психолого-соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти: за і проти». Репортаж із роботи круглого столу *Соціальний педагог.* 2010. № 4 (40). С. 7-14.

Практичне заняття № 14

Тема: Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування (2 год)

План

1. Співставити та проаналізувати поняття «сирота», «дитина, позбавлена батьківського піклування», «діти вулиці», «безпритульні діти», «бездоглядні діти». З'ясувати причини соціального сирітства.

2. Проаналізувати поняття «опіка», «піклування», «органи опіки і піклування».
3. Охарактеризувати сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
4. З'ясувати особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Порівняти специфіку роботи соціального педагога у різних закладах (дитячих будинках, школах-інтернатах, у закладах середньої освіти, соціальних гуртожитках).

Практичне завдання: «Антикейс-менеджмент у роботі з випускниками інтернатів».

Реферати:

- 1) *Соціально-педагогічна діяльність у соціальному гуртожитку.*
- 2) *Встановлення соціального статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування.*
- 3) *Особливості роботи соціального педагога дитячого будинку.*

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. Київ, Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Соціальна педагогіка: навч. посіб./ за ред. А.Й.Капської. Київ, 2009.
3. Безпалько О.В. Зверєва І.Д, Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб./ за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.

Допоміжна

1. Доннік М.С. Система соціально-педагогічної діяльності соціального гуртожитку, спрямована на соціалізацію молоді, позбавленої батьківського піклування. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 4. С.27-36.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. / за заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с. 141, 225, 458-461.
3. Курінна С.М. Роль соціального педагога дитячого будинку в процесі соціалізації його мешканців *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 14-21.

Практичне заняття № 15

Тема: Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки (2 год)

План

1. Характеристика поняття та видів соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки.

2. Зміст, форми та методи роботи соціального педагога з «важкими» підлітками. Стратегічні напрями роботи.

3. Соціально-педагогічний супровід «важкого» підлітка.

Практичне завдання: «Метод альтернативи: як зупинити девіацію».

Реферати:

1. Профілактика девіантної поведінки як напрям соціально-педагогічної роботи.

2. Профілактика агресивної поведінки засобами шкільної медіації.

3. Змістовне дозвілля як засіб попередження девіантної поведінки підлітків.

Література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Центр учбової літератури, 2009. 208 с. Р.2.6.

2. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 240 с. С. 141-144.

3. Козирєв М. П. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с.

4. Безпалько О.В., Зверєва І.Д., Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.

Допоміжна

1. Афанасьєва В.В. Педагогічна профілактика агресивної поведінки підлітків в умовах загальноосвітньої школи *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2010. №2. С.55.

2. Афанасьєва В.В. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків на основі гуманізму *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2009. № 4. С.40.

3. Козубовський Р.В. Соціальні детермінанти девіантної поведінки неповнолітніх. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім.. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. Ніжин, 2016. №1.303 с. С.27-32.
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / За заг. ред. проф. І.Д.Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с. с. 352-358; 458.
5. Заверико Н.В. Медіація як технологія розв'язання конфліктів серед підлітків: вітчизняний та зарубіжний досвід *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 2. С. 28.
6. Лютий В.П. Профілактика правопорушень неповнолітніх як напрям соціальної роботи *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012.№ 2. С.54.
7. Хлебик С.Р. Проектно-технологічний підхід у роботі соціального педагога закладу освіти з попередження булінгу серед підлітків *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2022. № 4. С.33-39 <https://lkr.ndu.edu.ua/index.php/nz/issue/view/46>

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

1. Розробити (підібрати) та проаналізувати 10 ситуацій, що висвітлюють проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах сучасного суспільства.

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. Вибір ситуацій (кейсів). Ситуації мають бути різноплановими та відображати актуальні виклики сьогодення. Рекомендується підібрати по 1-2 приклади з кожного блоку:

Сім'я	Середовище	Особливі потреби
конфлікти, гіперопіка, соціальне сирітство, вплив безробіття батьків.	<i>Освітнє середовище:</i> булінг, дезадаптація першокласників або першокурсників, конфлікти з учителями. <i>Цифрове середовище:</i> кібербулінг, ігрова залежність, вплив соцмереж на самооцінку.	труднощі інклюзії, неприйняття однолітками дитини з ООП.

2. Структура опису кожної ситуації

Для якісного виконання завдання опис кожного кейсу має містити:

Опис фабули: Стислий виклад подій (хто учасники, що сталося, де і коли).

Визначення проблеми: Чітке формулювання соціально-педагогічної проблеми (наприклад, «порушення соціальної комунікації» або «криза ідентичності»).

Причини виникнення: Аналіз факторів (мікро-, мезо-, макрофактори), що призвели до ситуації.

3. Алгоритм аналізу ситуацій (схема)

Кожну з 10 ситуацій варто проаналізувати за таким планом:

Етап соціалізації, на якому виник збій: (дитинство, підлітковий вік, юність).

Інститути соціалізації, що дали збій: (сім'я, школа, група однолітків).

Прогноз розвитку: що станеться, якщо соціальний педагог не втрутиться?

Варіанти розв'язання: запропонуйте 2-3 конкретні кроки соціального педагога (консультація, тренінг, залучення ювенальної превенції тощо).

4. Вимоги до оформлення та змісту

Реалістичність: уникайте занадто абстрактних прикладів; ситуації мають бути життєвими.

Термінологія: використовуйте професійні поняття: дезадаптація, ресоціалізація, агент соціалізації, девіація, віктимність.

Етика: дотримуйтесь конфіденційності (змінюйте імена реальних прототипів).

Добірка різнопланових ситуацій (кейсів), які охоплюють основні проблеми соціалізації дітей та молоді.

1. Соціальна ізоляція та кібер-адикція

Ситуація: Учень 9-го класу майже не спілкується з однолітками в реальному житті, проте проводить по 6–8 годин у багатокористувацьких онлайн-іграх. Він ігнорує домашні завдання, став агресивним до батьків, коли ті намагаються вимкнути інтернет.

Проблема: Комп'ютерна залежність, втрата навичок реальної комунікації.

2. Шкільний булінг через матеріальний статус

Ситуація: Семикласниця Олена з малозабезпеченої родини постійно стає об'єктом глузувань через свій одяг та відсутність сучасного смартфона. Вона почала прогулювати уроки та симулювати хвороби, щоб не йти до школи.

Проблема: Шкільне цькування (булінг) за економічною ознакою, шкільна дезадаптація.

3. Дитяча бездоглядність у сім'ї трудових мігрантів

Ситуація: Батьки 12-річного Ігоря поїхали на заробітки за кордон, залишивши його на стареньку бабусю. Хлопець перестав контролювати свій час, пізно повертається додому, потрапив під вплив старшої компанії, де практикується паління та дрібні крадіжки.

Проблема: Соціальне сирітство при живих батьках, девіантна поведінка.

4. Труднощі інклюзії (дитина з ООП)

Ситуація: До 4-го класу прийшов учень із розладами аутичного спектра (РАС). Батьки інших учнів вимагають перевести його на домашнє навчання, стверджуючи, що він «гальмує навчальний процес» і «лякає інших дітей».

Проблема: Низький рівень толерантності соціуму, бар'єри в інклюзивній освіті.

5. Конфлікт ідентичності в неформальних групах

Ситуація: 15-річна дівчина приєдналася до радикального неформального угруповання. Вона кардинально змінила зовнішність, почала висловлювати агресивні погляди та вступила у відкритий конфлікт із учителями історії та літератури.

Проблема: Вплив деструктивних неформальних об'єднань, криза самоідентифікації.

6. Гіперопіка як гальмо соціалізації дитини в сім'ї

Ситуація: Мати 10-річного хлопчика не дозволяє йому самому ходити до школи, гратися на подвір'ї з дітьми та записує його лише на індивідуальні заняття. Дитина росте вкрай тривожною, боїться приймати будь-які рішення самостійно.

Проблема: Порушення соціалізації через деструктивний стиль сімейного виховання (гіперопіка).

7. Кібербулінг та «публічна страта»

Ситуація: Після конфлікту на перерві однокласники створили в Telegram групу, куди виклали змонтовані принизливі фото та відео з десятикласником Максимом. Хлопець закрався в собі та висловлює суїцидальні думки.

Проблема: Кібернасильство, віктимізація підлітка в мережі.

8. Рання професійна дезорієнтація

Ситуація: Випускник 11-го класу під тиском батьків-юристів вступив на юридичний факультет, хоча мріяв про творчу професію. Через пів року навчання він перебуває в глибокій депресії, прогулює пари й не бачить сенсу у своєму майбутньому.

Проблема: Соціальна апатія, нав'язаний життєвий сценарій.

9. Вживання психоактивних речовин (перша спроба)

Ситуація: Під час вечірки група восьмикласників спробувала «вейпи» з невідомими домішками. Один із учнів знепритомнів. Школа намагається замовчати інцидент, щоб не псувати репутацію, а батьки звинувачують школу.

Проблема: Поширення наркотичних речовин серед молоді, відсутність взаємодії сім'ї та школи.

10. Агресивна поведінка дитини як реакція на розлучення батьків

Ситуація: 8-річний Андрій став ініціатором бійок у класі, хоча раніше був спокійною дитиною. З'ясувалося, що батьки зараз перебувають у процесі скандального розлучення і маніпулюють дитиною, налаштовуючи проти один одного.

Проблема: Проекція сімейного конфлікту на соціальну поведінку дитини.

Порада: Для аналізу оберіть ті ситуації, до яких вам найлегше підібрати нормативно-правову базу (Закони України про освіту, про захист дитинства тощо).

Приклад оформлення одного кейсу:

Ситуація №1. "Цифрова самотність"

Опис: Учень 8-го класу Артем проводить у комп'ютерних іграх по 8–10 годин на добу. Успішність впала, хлопець став агресивним при спробах обмежити доступ до мережі, уникає живого спілкування з однолітками.

Аналіз проблеми: Провідна проблема – комп'ютерна адикція як форма соціальної дезадаптації. Причиною став брак емоційного контакту з батьками (макрофактор – дефіцит спілкування в сім'ї).

Рекомендація педагога: Проведення діагностики сімейних стосунків, організація спільного дозвілля дитини та батьків, залучення Артема до позашкільної діяльності, що відповідає його інтересам (наприклад, робототехніка).

2. Скласти словник основних соціально-педагогічних термінів (обсяг – не менше 50), оформити окремим електронним документом із списком використаних джерел

Рекомендована структура словника:

Титульна сторінка (Назва: «Словник соціально-педагогічних термінів»).

Алфавітний покажчик або тематичні блоки.

Зміст термінів (Термін – Визначення).

Список використаних джерел (мінімум 5–7 джерел).

Орієнтовний перелік термінів (50+)

Блок 1. Базові поняття:	Блок 2. Робота з відхиленнями (Девіантологія):	Блок 3. Сім'я та соціальний захист
Адаптація соціальна Агенти соціалізації Виховання Гуманізація виховання Дезадаптація Дитина з особливими освітніми потребами (ООП) Інклюзія Інститути соціалізації Конфлікт соціальний Методи соціальної педагогіки Об'єкт соціальної педагогіки Особистість Предмет соціальної педагогіки Ресоціалізація Соціалізація Соціальна занедбаність Соціальна норма Соціальна підтримка Соціальне середовище Соціальний педагог Соціально-педагогічна діяльність Соціально-педагогічна реабілітація	Агресивність Адиктивна поведінка Акцентуація характеру Алкоголізм (як соц. проблема) Антисоціальна поведінка Булінг (цькування) Віктимність Віктимологія Важковиховуваність Девіація (Девіантна поведінка) Делінквентна поведінка Депривація (материнська, сенсорна, соціальна) Кібербулінг Моделі девіантної поведінки Правопорушення Профілактика (первинна, вторинна, третинна)	Багатодітна сім'я Гендерне виховання Дисфункційна сім'я Кризова сім'я Опіка та піклування Організація дозвілля Патронат Педагогічна занедбаність Прийомна сім'я Соціальне сирітство Соціальний патронаж Соціально-педагогічне консультування Ювенальна превенція

- 2. Написання та захист реферату (до одного із практичних занять) – один на рік за індивідуально обраною темою (обсяг – не менше 8 стор. друкованого тексту з дотриманням структури: план, основна частина, висновки, список використаних джерел.**

ПІДГОТОВКА РЕФЕРАТІВ передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми,

винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки.

- підберіть літературу, у якій розкривається тема реферату;
- складіть план реферату;
- опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел;
- систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату;
- дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми;
- оформіть реферат відповідно до вимог;
- на основі реферату підготуйте усну доповідь на практичне заняття.

Вимоги до написання реферату.

Вибираючи тему реферату, студент на власний розсуд опрацьовує одну або три із запропонованих у переліку тем (з різних навчальних модулів). Варто вибирати так, щоб вона викликала інтерес або була пов'язана з практичною діяльністю студента, а також сприяла максимальному застосуванню знань та набуттю практичного досвіду. При підготовці реферату студент має ознайомитись з навчальними посібниками, переліченими у списку літератури, а також самостійно зайнятися пошуком літератури з відповідного питання. Необхідно знайти глави чи розділи, які містять матеріал щодо конкретного питання та ретельно вивчити (прочитати, зрозуміти, законспектувати) його.

У рефераті потрібно концентровано викласти основний зміст відповідей на поставлені питання. По кожному питанню необхідно зробити стислий висновок. Відповіді на питання повинні бути досить повними, самостійними, відображати рівень загальної культури та спеціальних знань студентів.

Обсяг реферату – 7-10 сторінок друкованого тексту. На початку роботи потрібно вказати тему реферату, викласти зміст реферату, який відбиватиме структуру роботи (чіткий порядок побудови тексту, зв'язок між окремими частинами).

Структура реферату має бути такою: титульний лист (назва навчального закладу, інститут; кафедра, дисципліна, з якої виконується реферат; тема; прізвище, ім'я та по батькові студента, який виконав реферат; прізвище, ім'я та по батькові викладача, який має перевірити реферат; місто та рік виконання роботи); план роботи; вступ (де викладена актуальність та основні положення вибраної теми, об'єкт та предмет аналізу); основна частина (основний зміст розглянутих питань); висновки; список використаної літератури (потрібно вказати навчальні посібники та додаткову літературу, що використані при написанні).

Особливу увагу слід приділити оформленню реферату. Він повинен бути виконаний охайно, ретельно. Кожне питання має підпитання, та закінчується коротеньким висновком. Кожен розділ роботи починається з нової сторінки. Усі сторінки мають бути пронумеровані (крім першої – титульної) відповідно до плану роботи.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Внесок П. Наторпа у розвиток соціальної педагогіки.
2. Проблеми розвитку соціальної педагогіки впродовж XX століття.
3. Особливості розвитку соціальної педагогіки в Україні.
4. Діти та молодь – жертви торгівлі людьми.
5. Діти – жертви насилля та жорстокого поводження.
6. Соціальний портрет сучасної сім'ї.
7. Соціально-педагогічна робота з сім'єю, що перебуває в складних життєвих обставинах.
8. Соціально-педагогічна підтримка дітей з інвалідністю в історичному контексті.
9. Соціальний педагог в інклюзивному закладі освіти.
10. Соціально-педагогічна діяльність у соціальному гуртожитку.
11. Профілактика девіантної поведінки як напрям соціально-педагогічної роботи.
12. Профілактика агресивної поведінки засобами шкільної медіації.
13. Змістовне дозвілля як засіб попередження девіантної поведінки підлітків.
14. Соціально-педагогічний аспект діяльності закладів позашкільної освіти.
15. Особливості діяльності соціального педагога в закладах дозвілля і відпочинку.
16. Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми в умовах соціально-реабілітаційного центру.
17. Неформальні об'єднання як чинник соціально-педагогічного впливу на формування особистості дитини та підлітка.
18. Специфіка та сучасні пріоритети соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми за місцем проживання.
19. Соціально-педагогічна профілактика та корекція віктимної поведінки у підлітковому віці.
20. Діяльність соціального педагога щодо гармонізації взаємовідносин у сучасній сім'ї.
21. Психолого-педагогічні аспекти та шляхи оптимізації внутрішньосімейних стосунків.
22. Комплексний аналіз соціально-педагогічних проблем сучасної сім'ї в Україні.

23. Особливості соціально-педагогічної підтримки та супроводу дітей із багатодітних родин.
24. Особливості соціально-педагогічної роботи щодо попередження насилля в сім'ї.
25. Відхилення в поведінці дитини як комплексна соціально-педагогічна проблема: причини та наслідки.
26. Дитяча обдарованість як специфічне відхилення від середньостатистичної норми: соціально-педагогічний аспект.
27. Виховний потенціал сім'ї у попередженні девіантної поведінки дітей та підлітків.
28. Вплив сімейних «алкогольних традицій» на формування адиктивної поведінки та розвиток дитячого алкоголізму.
29. Соціально-педагогічна типологія сучасних підліткових девіацій. (Аналіз видів: від агресії до саморуйнування).
30. Гендерні особливості прояву девіантної поведінки в підлітковому віці
31. Кібербулінг та тролінг як нові форми підліткової агресії: соціально-педагогічний аспект.
32. Інтернет-адикція та її вплив на процес соціалізації особистості підлітка.
33. Вплив деструктивних інтернет-спільнот на формування суїцидальної поведінки неповнолітніх.
34. Проблема підліткового вандалізму та графіті як спосіб самовираження чи девіація.
35. Аутоагресія та селф-харм (самоушкодження) серед підлітків: роль соціального педагога у ранньому виявленні.
36. Робота соціального педагога з «неформальними» лідерами девіантних груп.
37. Сімейне насилля як першопричина підліткових девіацій.
38. Соціально-педагогічний супровід сімей, які виховують підлітків із девіантною спрямованістю.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання студента за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою. Поточний контроль включає: оцінювання участі студентів у проведенні практичних заняттях (виступ, доповнення, постановка питання по темі, повідомлення), виконання еталонів.

Методи оцінювання: відповіді на практичних заняттях, розв’язування ситуаційних задач, демонстрація практичних навичок, виконання навчально-дослідних завдань, тестова перевірка.

Проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок студента, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни. Форма підсумкового контролю-екзамен.

Критерії поточного (формульовального) оцінювання

Форми роботи	Критерії оцінювання	Розподіл формульованих оцінок
Практичне заняття	Високий. Здобувач має глибокі, міцні, системні знання, уміє застосовувати знання для виконання творчих завдань, самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, факти, виявляти і обстоювати особисту позицію.	5
	Достатній. Здобувач знає істотні ознаки понять, явищ, зв’язки між ними, основні закономірності, самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, виконує розумові операції (аналіз, абстрагування, узагальнення тощо), виправляє допущені помилки, вміє робити висновки, відповідь правильна, логічна, обґрунтована, але без власних суджень.	4

	Середній. Здобувач правильно відтворює навчальний матеріал, знає основні теорії та факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії.	3
	Початковий. Здобувач відтворює частину навчального матеріалу, виконує елементарні завдання з допомогою викладача.	2

Критерії проміжного та підсумкового оцінювання

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Складові та критерії оцінювання	Розподіл балів
Проміжний контроль	
<i>Оцінювання аудиторної роботи</i> Переведення формувальних оцінок у бали здійснюється у співвідношенні: сума набраних оцінок за всі заняття x максимальна кількість балів максимальна сума оцінок за всі заняття	0-30
<i>Оцінювання контрольної роботи.</i> Контрольна роботи включає 3 відкриті питання, передбачає повні відповіді на питання письмово. <i>Критерії: повнота розкриття питання, логічність і послідовність викладення, обґрунтованість висновків.</i>	0-10 (за 1 КР)
Навчально-дослідне завдання	0-20
Обґрунтування актуальності обраної теми	0-2
Повнота розкриття теми	0-8
Логічність та доказовість	0-3
Оформлення	0-3
Презентація та захист роботи	0-4
Підсумковий контроль	
Екзамен	0-30

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ТА ЕКЗАМЕНУ

1. Характеристика поняття «соціальна педагогіка».
2. З'ясувати місце соціальної педагогіки в системі наук про людину і суспільство, обґрунтувати її взаємозв'язки з іншими науковими галузями.
3. Характеристика основних етапів розвитку соціальної педагогіки.
4. Розкрити специфіку понятійно-категоріального апарату соціальної педагогіки.
5. Характеристика категорій і понять інших наук, що використовуються в соціальній педагогіці.
6. Розкрити сутність соціальної адаптації як складової процесу соціалізації.
7. Проаналізуйте поняття: адаптованість, дезадаптованість, десоціалізація.
8. З'ясуйте сутність понять «девіації», «девіантна поведінка», «девіант».
9. Охарактеризуйте форми вияву девіантної поведінки.
10. Охарактеризуйте передумови та фактори девіантної поведінки.
11. Обґрунтуйте використання термінів «педагогічна занедбаність» та «важковиховуваність» в роботі соціального педагога закладу освіти.
12. Проаналізувати сутність понять *норма* та *відхилення від норми*.
13. Соціальні норми та відхилення: характеристика поняття, причини, форми вияву, вплив на соціалізацію особистості.
14. Проаналізувати види і типи жертв несприятливих умов соціалізації.
15. Дати характеристику об'єктивних факторів та суб'єктивних передумови перетворення людини в жертву несприятливих умов соціалізації.
16. Дати характеристику суб'єктів та об'єктів соціально-педагогічної діяльності.
17. Визначити зміст і завдання соціально-педагогічної діяльності, її суспільне значення.
18. Дати характеристику функцій соціально-педагогічної діяльності.
19. Роль дитячих і молодіжних організацій у соціалізації особистості
20. Охарактеризувати територіальну громаду як простір соціалізації особистості.
21. Сфери діяльності та рольові моделі соціального педагога.
22. Кваліфікаційна характеристика соціального педагога.
23. Профорієнтаційна робота соціального педагога школи.
24. Профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі.

25. Робота соціального педагога щодо захисту прав дітей (реалізація охоронно-захисної функції).

26. Робота соціального педагога з попередження насильства та жорстокого поводження з дітьми (у сім'ї та шкільному середовищі).

27. Робота соціального педагога школи з попередження правопорушень серед учнівської молоді.

28. Основні напрями діяльності та форми роботи соціального педагога центрів соціальних служб.

29. Сім'я як соціальний інститут та фактор соціалізації особистості.

30. Зміст та форми соціально-педагогічної роботи з сім'єю.

31. Особливості роботи соціального педагога у закладах середньої освіти з інклюзивним навчанням.

32. Державна політика щодо соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

33. Співставити та проаналізувати поняття «дитина-сирота», «дитина, позбавлена батьківського піклування», «діти вулиці», «безпритульні діти», «бездоглядні діти».

34. Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

35. Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми девіантної поведінки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Безпалько О.В., Зверєва І.Д., Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб./за ред. Безпалько О.В. Київ: Академвидав, 2014. 312 с.
3. Бочкор Н. П., Дубровська Є. В., Залеська О. В. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. Київ : МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с
4. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка. навч. посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 240 с.
5. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: навчально-методичний посібник / авт. кол.: Бондаровська В. М., Булах Л. В., Журавель Т. В. та ін. / за заг. ред. Бондаровська В. М., Бордіян Я. І., Журавель Т. В., Пилипас Ю. В. Київ : ТОВ Видавничий дім «КАЛІТА», 2014. 282 с.
6. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
7. Капська А.Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей: навч. посіб Київ: Центр учбової літератури, 2012. 232с.
8. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка. К, 1997.
9. Козирєв М. П. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с.
10. Любарська О.М.. Основи соціалізації особистості: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Ленвіт, 2012. 238 с.
11. Методичні рекомендації щодо організації просвітницької роботи з профілактики ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки серед підлітків та молоді в установах Державної кримінально-виконавчої служби / за ред. Т. Л. Лях. Київ: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2013. 36 с.
12. Міхеева О.Ю. Соціальна педагогіка (курс лекцій). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 429 с.

13. Пірог Л.А. Соціалізація та самоорганізація особистості: посібн. Донецьк: РВВ ДНУ, 2013. 64 с.

14. Профілактика ВІЛ та ризикованої поведінки серед неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом : навч.-метод. посібник / за ред. Т. В. Журавель. Київ: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2015. 184 с.

15. Соціальна педагогіка. підручник. 4-е видання / за ред. А.Й.Капської. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 488с.

16. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навч.-метод. посібн.. Київ: Агентство «Україна» . 2015. 176 с.

17. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, 2008.

18. Чубук Р. В. Соціальна педагогіка :навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 348 с

Додаткова

1. Козубовський Р.В. Соціальні детермінанти девіантної поведінки неповнолітніх. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. Ніжин, 2016. №1.303 с. С.27-32

2. Лютий В.П. Чинники соціальної дезадаптації неповнолітніх засуджених, звільнених від відбування покарання з випробовуванням. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2008. № 3. С.51-57.

3. Кушнар'ов С.В. Педагогічні умови формування правосвідомості в неповнолітніх засуджених у пенітенціарних установах. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2008. № 4. С. 62 – 69.

4. Лях Т. Л. Сутність соціально-педагогічної підтримки особистості. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. Чернівці, 2015. № 139.

5. Малиношевський Р. В. Соціально-педагогічні проблеми дослідження ризикованої поведінки старшокласників у сфері Інтернет-спілкування. *Іноватика у вихованні* : зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2016. № 4.

6. Максимова Н.Б. Психологія девіантної поведінки. Київ: Либідь.2011,520 с.

7. Рассказова О. І. Програма соціально-педагогічної підтримки сімей, що виховують дітей з проблемами здоров'я як засіб розбудови інклюзивного суспільства.

Наукові записки кафедри педагогіки Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна: зб. наук. праць. Харків, 2012. № XXIX.

8. Соціальна педагогіка: словник-довідник / за заг. ред. Т.Ф.Алексєєнко. Вінниця: Планер, 2009. 542 с.

9. Сидорчук М.С. Послуга сімейного патронату як альтернатива центрам соціально-психологічної реабілітації та притулкам. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* Ніжин, 2016. №1. 303 с. С.81-85

10. Тесленко В. В. Педагогічний супровід обдарованих учнів у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі. *Наука і освіта.* 2014. № 12.

11. Терещук Н.В. Ігрова залежність у підлітковому віці як форма адиктивної поведінки. *Практична психологія та соціальна робота.* 2009. № 1. С. 31 -41.

12. Хлебик С.Р., Конончук А.І. Підвищення педагогічної культури батьків вихованців закладів позашкільної освіти. *Інноваційна педагогіка. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій.* 2021. № 36. С. 218-222. www.innovpedagog.od.ua

13. Хлебик С.Р. Проектно-технологічний підхід у роботі соціального педагога закладу освіти з попередження булінгу серед підлітків. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя).* 2022. № 4. С.33-39 <https://lkr.ndu.edu.ua/index.php/nz/issue/view/46>

14. Хлебик С.Р. Розвиток соціальних послуг в громаді з попередження відмови від новонароджених дітей жінок групи соціального ризику. *Ввічливість, Humanitas.* Волинський національний університет ім. Лесі Українки, №1 2023. <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/issue/view/59>

15. Чуприн О. Відновлювальне правосуддя у розгляді кримінальних справ щодо неповнолітніх *Соціальний педагог.* 2008. № 6. С. 28-32.

16. Чернуха Н. М. Категорія соціально-педагогічної підтримки: теорія і практика *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна."* Хмельницький, 2012. № 6.

17. Жданович Ю. М. Соціально-педагогічна підтримка дітей вимушених переселенців як наукова проблема. *Теоретико – методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць Кам'янець-Подільський,* 2015. Вип 19, кн. 1.

Нормативні документи

1. Конвенція про права дитини <https://www.coe.int/uk/web/compass/convention-on-the-rights-of-the-child>
2. Декларація прав дитини https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text
3. Етичний кодекс соціального педагога <https://naurok.com.ua/etichniy-kodeks-socialnogo-pedagoga-51831.html>
4. Положення про психологічну службу системи освіти України / Наказ МОН України від 23.07.09 за № 687/16703.
5. Про освіту: Закон України № 10-р/2019 від 16.07.2019
6. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 № 1841-III
7. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII
9. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах /Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 588 від 09.08.2017: Постанова Кабінету Міністрів України № 872 від 15.08.2011
10. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України. Наказ МОН від 22.05.2018 № 509
11. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: Наказ МОНУ від 08.06.2018 №609

Навчальне видання

КОНОНЧУК А. І., ХЛЄБІК С. Р.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

*Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
студентів з навчальної дисципліни*

Технічний редактор – А. В. Лисенко
Верстка та макетування – О. В. Борщ

Підписано до друку 18.06.2026 р.
Гарнітура Times
Замовлення № 249

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 2,6
Ум. друк. арк. 4,01

Папір офсетний
Електр. вид-ння

Ніжинський державний університет

імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А

(04631)7-19-72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2137 від 29.03.05 р.